

JURNAL

ПЕNTРȢ РЕSПÎNDIРЕА ШТIИNЦЕЛОРȢ NАТȢРАЛЕ ШI ESAKTE, ÎN TOATE KЛASEЛE.

Pediџeatš

de

PROFESOR DOCTOR IULIU BARASH.

№ 31. (Anȣлȣ алȣ dȣoiлea) Бȣкȣpeшti Авгȣstȣ 15, 1857.

Коnpindepea. Sapea.— Четъџеi saȣ Kiџii.— Iџienъ попȣлаpъ.

Sapea.

Aptiколȣлȣ III-леа.

În aptiколȣлȣ 2-леа, amȣ zisȣ къ пе лînгъ ачidȣ idpo-клорiкȣ шi гasȣ клорȣ, каре Kimia ле-а гъsitȣ în sape, este шi ȣnȣ алtȣ елементȣ прeчiosȣ, ȣnȣ metалȣ anȣme Natrum; sъ къȣtъm акȣmȣ dȣne metoade sȣpe a гъsi шi ачestȣ елементȣ.

Kîndȣ tȣpnъmȣ вitpiолȣ neste o solȣџiȣne de sape, вedemȣ къ în solȣџiȣne se fopmezȣ кpistaле, каре aȣ fopme de stîлпї mічї кȣ патрȣ saȣ шease колџȣpi, adeкъ nȣ seamъnъ кȣ кpistaлȣлȣ de sape. Че felȣ de sape sîntȣ ачeштї stîлпї? Kimiea шtie акȣmȣ къ sintȣ sapea nȣmitъ чea mipaкȣлoasъ a лȣї Glauber (SalGlauberi) каре a deskoпepit'o 'nainte dȣoъ sȣte de anї.

Noї esaminъmȣ акȣmȣ ачeastъ sape, o espȣnemȣ кълdȣpeї пе o taвлiџъ de fiepȣ шi atȣnчї вedemȣ къ ea nȣ pъmîne statopniкъ шi neskimвatъ în fокȣ, чi din коntpa вedemȣ къ neste пȣџinȣ, s'акопере к'o пȣлвере алвъ шi кpistaлеле ачesteї sъpї se desfакȣ în пȣлвере. Kîndȣ kîntъpimȣ ачeste кpistaле desfъкȣte în пȣлвере шi fачemȣ o компараџiȣne întpe dînseле шi кpistaлеле de sape, atȣnчї вedemȣ къ кpistaлеле desfъкȣte kîntъpeskȣ mȣлtȣ maї пȣџinȣ de kîtȣ maї nainte: De ȣnde провine ачeasta? Каȣza este, къ кpistaлеле ачestea коnpindeaȣ maї nainte апъ inвiziвiлъ каре, fiindȣ espȣse ла o кълdȣpъ шi desfъкîndȣ-se în пȣлвере, aȣ еваnopatȣ ачeastъ апъ, de ачeea kîntъpeskȣ акȣmȣ maї пȣџinȣ.

Ла aчeste кpistaле de sape de Glauber гъsimȣ шi ȣнȣ алtȣ fenomenȣ кȣriosȣ, adeкъ, кînd amesteкътȣ пȣлбере de кpistaлеле desfъкȣte în апъ, апа se înкълzeшte; din контpa, ла desfaчереа кpistaлелорȣ solide în пȣлбере, пȣлбереа aчea-sta devine maĭ рече de кîtȣ maĭ nainte! De ȣnde провine aчeasta? Aчeasta провine fiindȣ-къ ла казȣлȣ d'întîiȣ, кîndȣ se формеzȣ din noȣ кpistaле solide, прin ȣpmape легȣ апа, фъкîndȣ-о din matepie флȣidъ o matepie solidъ, atȣнчĭ корпȣлȣ съ înкълzeшte; къчĭ претȣtindenea кîndȣ d'ȣнȣ корпȣ флȣidȣ devine ȣнȣ корпȣ solidȣ, корпȣлȣ se înкълzeшte; din контpa, ла desfaчереа кpistaлелорȣ, съ слобоаde апа каре din solidъ че ера, devine флȣidъ; апоĭ орĭ-че корпȣ solidȣ че devine флȣidȣ, saȣ орĭ-че флȣidȣ deviindȣ gazosȣ (абȣрȣ), съ ръчеште. Asta este шi каȣzа de че тȣрнъмȣ вара апъ în одъiле noastpe ка съ ръкоpimȣ аерȣлȣ întр'însеле; къчĭ aчeastъ апъ евапорîndȣ-se (skimbîndȣ-se în аерȣ), înrite мȣлтъ кълдȣръ шi аерȣлȣ se ръчеште. Totȣ d'aчeste казȣ, кîndȣ topimȣ варȣлȣ nestinsȣ în апъ, апа se înкълzeште. Aчeastъ observaцiȣne este шi d'о importanцъ практiкъ; къчĭ noĭ sîntem în stape a продȣче геџȣрĭ artifiчiale maĭ речĭ de кîtȣ гiaцa natȣралъ; аша s. e. amesteкîndȣ sape saȣ варȣ de клорȣ кȣ zъпadъ, продȣчемȣ o temperatȣръ de 20° sȣbtȣ пȣнкtȣлȣ гiеџеĭ natȣрале. Dарȣ кîndȣ amesteкъмȣ vitpiолȣ кȣ zъпadъ, sîntemȣ în stape съ продȣчемȣ ȣн frigȣ аша de mape în кîtȣ кiарȣ merкȣриȣ (арџintȣлȣ viȣ), шi spiptȣлȣ se înгiaцъ întр'însȣлȣ!

Кîndȣ amesteкъмȣ пȣлбереа de кpistaлĭ de sape de Glauber (deliберate de апъ), кȣ пȣлбере de кърбȣнĭ шi ле espȣнemȣ ȣнеĭ кълдȣрĭ mape, atȣнчĭ vedemȣ къ totȣлȣ se skimbъ întр'о masъ oaкешъ, каре skoate beшiчĭ шi se skimbъ în апъ întр'ȣнȣ флȣidȣ галбенȣ; апоĭ кîndȣ пȣнемȣ în aчeстȣ флȣidȣ кîte-ва пiкътȣрĭ de лъmie saȣ оџetȣ, atȣнчĭ se desvoaлтъ o odoape foapte неплъкȣtъ ка dintр'ȣн oȣ пȣtpedȣ saȣ кеарȣ de ȣмблъtopĭ. Aчeasta провine d'о matepie gazoasъ (sȣлфȣ-idpoџенȣ), adeкъ компȣсъ de sȣлфȣ (пȣчioasъ) amesteкatȣ кȣ gazȣ idpoџенȣ, каре формеazъ ȣнȣлȣ din елементеле апеĭ; апоĭ fiindȣ-къ noĭ n'amȣ пȣсȣ în aчeste amesteкътȣрĭ пȣчioasъ чĭ пȣмаĭ пȣлбере de кърбȣнĭ шi лъmie saȣ оџetȣ, de aчеea конкidemȣ къ кеарȣ în sapea de Глаȣбер тpебȣе съ fie fostȣ копрinsъ пȣчioasъ, însъ комбинatъ кȣ алte елементе în кîtȣ n'amȣ пȣtȣtȣ s'о simцimȣ.

Кimia modepнъ a аpъtatȣ къ întр'adeвърȣ în sapea de Глаȣбер se aфлъ пȣчioasъ, adeкъ пȣчioasъ комбинatъ кȣ oksiџенȣ, формîndȣ matepiea арzъtoape пȣмitъ vitpiолȣ saȣ aчidȣ sȣлfiкȣ; апоĭ aчeastъ matepie комбинîndȣ-se кȣ o алtъ matepie пȣмitъ *Natpum*, продȣче sape de Glauber (Natron sulfuricum) апоĭ Natronulȣ saȣ Soda este întoкmaĭ matepiea каре o кътъmȣ, matepiea каре съ гъseште шi în sapea opdinape шi каре împреȣнъ кȣ aчidȣлȣ клорidpiкȣ, формеazъ aчeastъ matepie atîtȣ de преџȣitъ пентpȣ esistenцa noastpъ.

Dарȣ voimȣ съ vedemȣ aчeстȣ Natrum кȣ окiĭ поштpi, vomȣ съ'лȣ пipȣimȣ ка съ кpedemȣ ла esistinцa sa. Аша sîntemȣ noĭ oamenii; кpedemȣ пȣмаĭ ла aчеea че vedemȣ. Spре aчeстȣ скопȣ, лȣъмȣ matepia пȣtpedъ ка oȣле stpikate despre каре amȣ ворбitȣ maĭ sȣsȣ шi o amesteкътȣ кȣ праfȣ de tiбiшipȣ шi o пȣнемȣ în фокȣ; atȣнчĭ vedemȣ къ прin aчeastъ операцiȣне, de tiбiшipȣ s'aȣ фъкȣtȣ џinsȣ шi din matepia пȣtpedъ s'aȣ фъкȣtȣ o matepie каре se пȣмеште Vікарбонatu de Soda каре, amesteкatȣ кȣ zeamъ de лъmie saȣ кȣ оџetȣ, пе dъ ȣн ворбisȣ foapte плъкȣtȣ!

Лектopiĭ каре aȣ idee despre елементеле штiinцеĭ кimieĭ, штiȣ къ aiчĭ пȣ s'a фъкȣtȣ пiчĭ o eskamatopie шi пȣмаĭ o skimбape din комбинацiȣнеа корпiлорȣ, adeкъ tiбiшipȣлȣ este варȣ комбинatȣ кȣ aчidȣ карбонiкȣ, пе кîndȣ џinsȣлȣ este варȣ amesteкatȣ кȣ aчidȣ sȣлfiкȣ; аша dарȣ în фокȣ, tiбiшipȣлȣ s'a desпърцitȣ de aчidȣ карбонiкȣ каре s'a adȣsȣ de s'a комбинatȣ кȣ Natron dȣпе че aчidȣ sȣлfiкȣ s'aȣ desпърцitȣ de dinsȣлȣ, каре пе ȣрмъ s'aȣ комбинatȣ кȣ варȣлȣ. O asemenea skimбape îndoitъ, съ пȣмеште în кimie, afinitatea îndoitъ.

Съ репетъмȣ акȣмȣ дрȣмȣлȣ че'лȣ amȣ фъкȣtȣ. Amȣ тȣрнatȣ vitpiолȣ пе sape шi amȣ продȣсȣ sapea de Глаȣбер каре, amesteкîndȣ-о кȣ пȣлбере de кърбȣнĭ шi espȣiндȣ-о ȣнеĭ кълдȣре mape, пi-a datȣ o matepie oaкешъ каре a desvoлtatȣ o odoape пȣtpedъ, кîndȣ amȣ тȣрнa пeste dînsa чева оџetȣ saȣ zeamъ de лimбie.—

Aчeastъ matepie oaкешъ amesteкîndȣ-о кȣ

tiбiшiрȣ̆ шi еспȣindȣ-о ȣнеї кълдȣрї марї în фокȣ̆, пе-а datȣ̆ пе de о парte цinsȣ̆ шi пе de алтъ парte о materie каре ферbе ка борвisȣлȣ̆ кȣ оцеtȣ̆ saȣ̆ zeama de лъmie saȣ̆ вinȣ; asta este Бiкарбонатȣлȣ̆ de Sodъ, adiкъ Soda saȣ̆ Natron комбinatȣ̆ кȣ ачidȣ̆ карбонiкȣ̆. Dар акȣмȣ̆ ферbindȣ̆ мȣлtȣ̆ timпȣ̆ ачестȣ̆ Бiкарбонатȣ̆ întр'о оалъ în каре s'а пȣсȣ̆ апъ de варȣ̆, атȣнчi se ва форма пе de о парte tiбiшiрȣ̆, каре se ва аша-za пе фȣndȣлȣ̆ оалеї, шi în флȣidȣлȣ̆ ремасȣ̆ аколо лimпеde, ва fi копрinsъ Soda кȣратъ, adiкъ елементȣлȣ̆ каре атȣ̆ кътаtȣ̆, каре прin комбinaцiȣнеа sa кȣ ачidȣ̆ клорiкȣ̆, формеазъ sаре.

Пінъ ла анȣлȣ̆ 1807, ачестȣ̆ Natron saȣ̆ Sodъ ера прiвitȣ̆ ка ȣнȣ̆ елементȣ̆, adiкъ ка ȣнȣ̆ корпȣ̆ каре нȣ маї поate fi desфъкȣtȣ̆; къчi toate мiжлоачеле d'а 'лȣ̆ desфаче ереаȣ̆ îndешерtȣ̆; înсъ челебрȣлȣ̆ Kimistȣ̆ *Davy* а аръtatȣ̆ în нȣмiтȣлȣ̆ анȣ̆, къ прinтр'о електрiчitate skoasъ d'о батерie галванiкъ, sîntемȣ̆ în стаpе а desфаче шi ачестȣ̆ Natron în елементеле sale; къчi атȣнчi ла ȣнȣ̆ полȣ̆ (pozitiвȣ̆) алȣ̆ батерieї, s'арatъ газȣ̆ оксiценȣ̆, пе кindȣ̆ ла чела-л-алтȣ̆ полȣ̆ (негатiвȣ̆) s'арatъ niште глобȣлi мiчi лȣчitoаре ка арцintȣлȣ̆, astea sîntȣ̆ *Natrum* saȣ̆ *Sadium*, adiкъ ȣнȣ̆ metaлȣ̆ ȣшорȣ̆ лȣчiторȣ̆, каре înоatъ пеste апъ, каре е моале ка чеара шi каре пȣindȣ-о кiтȣ̆-ва timпȣ̆ în аерȣ̆, траце оксiценȣ din аерȣ̆, se комбinъ кȣ dinsȣлȣ̆ шi se skimбъ întр'о пȣлбере албъ, каре este Natron нȣмitȣ̆ маї sȣsȣ̆. Ачестȣ̆ Natron este о отравъ а на de маре, în кitȣ̆ пȣindȣ'лȣ̆ пе корпȣлȣ̆ nostрȣ, арде dinтр'însȣлȣ̆ бȣкъцi ка кърбȣнii de фокȣ̆; înсъ ачест Natron каȣstiкȣ̆ (арзъторȣ̆) комбinindȣ-se кȣ ачidȣлȣ̆ карбонiкȣ̆, deвine Бiкарбонатȣ̆ de Natron, каре не дъ ȣнȣ̆ борвisȣ̆ плъкȣtȣ̆ шi de сънътосȣ̆; апоi кindȣ̆ ачестȣ̆ Бiкарбонатȣ̆ se комбinъ кȣ ȣнȣ̆ ачidȣ̆ foarte iȣte шi мортаłȣ̆ пентрȣ орi че корпȣ̆ вiȣ̆, adiкъ кȣ ачidȣ̆ клорidрiкȣ̆, deвine sаре, adiкъ материа чеа маї нечесаріе пентрȣ вiаца noastрь.

Iatъ мiракȣлеле Kimieї! Еа не аратъ къ, кindȣ̆ мinкъмȣ̆ sаре, бъгъмȣ̆ în корпȣлȣ̆ nostрȣ ȣнȣ̆ metaлȣ̆ лȣчiторȣ̆ ка арцintȣлȣ̆ (Natriu), totȣ̆ d'о datъ шi о алтъ materie арзъtoаре ка фокȣлȣ̆ (Natron Kaustikŭ), шi пе лiнгъ ачестеа шi о алтъ materie отръвitъ, adiкъ ачidȣ̆ клорidрiкȣ̆. Че мiракȣлȣ̆! Atitea отръвȣрi комбinindȣ-se, în локȣ̆ ка съ продȣкъ о отравъ înmȣлцitъ, продȣкȣ̆ о materie atitȣ̆ de saлȣtaрiе пентрȣ корпȣлȣ̆ оменескȣ̆ adeкъ sаpеа.

Dар шi din пȣнкtȣлȣ̆ de веdере indȣstрiалȣ̆, ачесте deskoперiрi ераȣ̆ din чеа маї маре imпорtанцъ. Ба înкъ пȣtемȣ̆ съ zічемȣ̆ къ deskoперiреа Sodeї în sаре, а мiжлочitȣ̆ desвоłтареа admiраbiлъ а indȣstрieї aktȣале.

Întр'adeвърȣ̆, Soda este база а о мȣлцiме de фабрiкацiȣнi de съпȣнȣ̆. Toate фелȣрiле de съпȣнȣрi de toaлete din zілеле noastре sîntȣ̆ фъкȣте кȣ Sodъ, adiкъ soda (ка шi notaseа каре провine din лешie), аȣ̆ пропрietatea къ amestekindȣле кȣ ȣнtȣ̆-de-лемнȣ̆ saȣ̆ алте ȣнтȣрi шi гресimi, факȣ̆ съпȣнȣ̆ шi атȣнчi ȣнтȣрiле каре пiнъ акȣм ера несолȣбiле în апъ, deвinȣ̆ солȣбiле. Dар съпȣнȣлȣ̆ este în zілеле noastре нȣ нȣмаї ȣна din materiiле челе маї нечесарii пентрȣ вiаца ȣнȣї омȣ̆ чiвiлizatȣ̆, апоï шi о мȣлцiме de indȣstрii de цеsеtȣрi нȣ notȣ̆ съ se ȣрмезе фъръ съпȣнȣ̆. Кȣ кitȣ̆ indȣstрia е маї desвоłtatъ întр'о царъ, кȣ atitȣ̆ конsȣмъ маї мȣлtȣ̆ съпȣнȣлȣ̆, шi кȣ dрентȣ̆ кȣвintȣ̆ zіче ȣнȣ̆ челебрȣ Kimistȣ̆ din zілеле noastре: градȣлȣ̆ чiвiлizaцiȣнеї ȣнȣї попȣлȣ̆ поate съ se мъsoаре прin градȣлȣ̆ конsȣмацiȣнеї sale анȣале de съпȣнȣ̆. Dар ла фачереа съпȣнȣлȣї тревȣе Natron, шi de ȣnde съ se ia atitȣ̆ Natron?

De шi кiарȣ̆ Фiнiчеnilорȣ̆ шi Еџiпtеnilорȣ̆ antiчi ера кȣnoskȣtȣ̆ Natron, ба înкъ чеї dintiiȣ̆ штiаȣ̆ къ amestekindȣ̆ Natronȣ кȣ nisinȣ, продȣче stiкла, шi Еџiпtеniї întревȣinцаръ Natron пентрȣ îmбалsамареа морцiлорȣ̆ лорȣ̆ ка съ нȣ se îmпȣцъ, înсъ еї авȣръ Natron în кътацiмi мiчi, adiкъ 'л-а гъsitȣ̆ în naтȣръ în ȣнеле локȣрi în цара лорȣ̆. Маї пе ȣрмъ Botanistiї аȣ̆ deskoперitȣ̆ niште планте каре креskȣ̆ лiнгъ маре шi каре арzindȣле, daȣ̆ din ченȣша лорȣ̆ Natron; înсъ toate ачесте кътацiмi ераȣ̆ neinsemnъtoаре, шi аша а ръмасȣ̆ stареа ачеаsta пiнъ în zілеле noastре, кindȣ̆ атȣнчi s'а фъкȣtȣ̆ deskoперiреа чеа маре, къ din sаре пȣtемȣ̆ съ skoatемȣ̆ Natron. Атȣнчi ера трътȣрi imense deskise пентрȣ продȣкцiȣнеа Natronȣлȣї, къчi каре materie este маї абоndintъ în лȣме de кitȣ̆ апа очеанȣлȣї шi а тȣтȣрорȣ̆ мърiлорȣ̆? Апоï ачеаstъ апъ копрinde кътimi imense de sаре, прin ȣрмаре шi de Natron.

Iatъ кȣтȣ лȣкрърile ostenitoape ші некȣноскȣte але Кimistȣлȣі în modesta sa камеръ, аȣ kontpibȣitȣ a desvolta indȣstpia modepnъ пînъ ла ȣнȣ градȣ аша de mape, în кîtȣ a devenit baza богъціеі ші пȣtepea ȣнорȣ state modepne. Iatъ кȣтȣ omȣлȣ de штiinце kontpibȣe prin лȣкрърiле sале пачіfiче, de mȣлте орі maі mȣлtȣ ла глоpia ші пȣtepea patpieі sale, de кîtȣ omȣлȣ de sabie ші de pesbeле sînџeroase!

Четъцеі saȣ Кiції.

Четъцееі saȣ Кiції sîntȣ ȣнеле dintpe ачеste animaле каре, nefiindȣ обiектȣлȣ ȣнȣі stȣdiȣ sepiosȣ în рапортȣлȣ органiзацiȣнеі лорȣ inlepioape, поate sъ dea локȣ ла ниште еpорі foapte mapі; къчі не din afapъ, Четъцееі seamънъ кȣ пештії; аȣ maі toatъ fopma ȣнȣі пеште, тръескȣ ші еі în mape, de ачеа omȣлȣ opdinapȣ'ii sokoteште întpe пешті, dap Zоологȣлȣ штie къ ачеste animaле ръсȣфлъ prin плъmînі, iap нȣ prin бpaншï ка пештії; ба înкъ аȣ în пептȣ ціце prin каре daȣ лапte пȣілорȣ лорȣ; de ачеа, în Istopia Naтȣpaлъ, ачеste animaле sîntȣ класate întpe mamifepe (animaле нȣpтъtoape de ціце) dap нȣ întpe пешті. De ачеаstea omȣлȣ de pîndȣ se mipъ foapte mȣлtȣ.

Se pапоаptъ sпpe ачеаsta, o fаптъ кȣpioaсъ. În timпȣлȣ челебрȣлȣі Buffon, ȣнȣ пескарȣ a ȣмблatȣ sъ esпоаpte ниште Четъцеі. Ла ватъ, аȣ черȣtȣ de еі ȣнȣ aksizȣ каре în ачеаstъ царъ epa întокmitȣ аtȣнчі пentpȣ esпоptapea пештilop. Dap пескарȣлȣ a пpetinsȣ къ ачештia нȣ sîntȣ пешті, чі mamifepe каре нȣ sîntȣ копpinse în aksizȣ. Ла каре. fонкціонарȣлȣ вътiї a ръсnȣнsȣ кȣ mепpisȣ къ ȣmблъ sъ'лȣ înшеле. Кaȣza a venitȣ înaintea ȣнȣі tpiбȣналȣ ші tpiбȣналȣлȣ a tpimis'o лȣі Buffon, каре a devidatȣ ла mapea mipape a tpiбȣналȣлȣі, къ пескарȣлȣ ape dpeптate.

Четъцеі (Кiції) sîntȣ animaле mapine, къчі нȣmaі în очеаnȣ ші în алте mъpі каре sîntȣ în комȣнiкаціȣне dpeaптъ кȣ очеаnȣлȣ, тръескȣ Четъцеі. Nȣmaі очеаnȣлȣ a пpiimitȣ din mîna naтȣpeі пpiвiлеџiȣлȣ a нȣtpi în sînȣлȣ съȣ ачеste animaле џigantiче лîнгъ animaлеле mikposкопiче, абia вiзiбiле пentpȣ mikшоpimea лорȣ. Nȣmaі елȣ apatъ ачеste animaле bizape каре аȣ fopme de пешті ші нȣtpeskȣ пȣії лорȣ кȣ лапte din ціцеле лорȣ, каре аȣ o коадъ opizontaлъ iap нȣ вертiкaлъ ка пештії. Aste animaле, daка apȣ fi aлîta de вopaче (mîнкъчioase) кîtȣ sîntȣ de mapі, apȣ tpeбȣі sъ nimiчеаskъ кȣpîndȣ toate fiinцеле însȣfleцite din sînȣлȣ mъpiлорȣ. Din каре ȣнії аȣ ȣнȣ копpȣ atîtȣ de enopmȣ ші de monstpȣosȣ, în кîtȣ копpinde пînъ ла жȣmъtatea mъpimeі a копpȣлȣі лорȣ întpeгȣ (пpекȣm ла Cachelot, pепpezentatȣ în алътȣpata fiгȣpъ). Бizapepica фъптȣpеі ачеstорȣ animaле, este аша de mape, în кîtȣ de ші sîntȣ аквatiче ші тръескȣ totȣ d'ȣna în mape, însъ кîndȣ ворȣ sъ pesȣфле, tpeбȣе sъ skoaцъ капȣлȣ neste sȣпpa-faцa mъpії ка sъ pesnipe în tokmaі ка animaлеле tepestpe; anoі аȣ пъpі deosebite de mapі ка ниште гъpі пpin капе apȣнкȣ апа че аȣ înгiцit'o de пpisosȣ; ба înкъ ла џiganliка Балеnъ, ачеste apȣнкътȣpі de апъ (évents) fopmeazъ ниште хавȣze de апъ вiзiбiле foapte depapte în mape, ші кîndȣ îі astȣпъ чine-ва ачеste гъpі, елȣ se îneакъ în mape în tokmaі ка ȣнȣ omȣ кîndȣ kade în апъ! Гȣpa лорȣ tepiбiлъ пpin întindepea еі, este opі apmatъ кȣ пenȣmepoші dinцї askȣцiцi (пpекȣm ла Delfinȣ), opі aвîndȣ dinцї mapі eшiцi afapъ din гȣpъ ка dinцii Elefantȣлȣі (пpекȣm ла Narval), saȣ къ n'аȣ dinцї niчі декȣm, ші în локȣлȣ лорȣ аȣ пе черȣлȣ гȣpii ниште foі mapі osoase ка foiле ȣнеі къpцi (пpекȣm ла Балеnъ). În џенеpe, ачеste animaле нȣ sîntȣ sînџeroase; stomaкȣлȣ лорȣ e îmпъpцitȣ în чinчі камepe îmпipate ȣна dȣпе alta, ші întp'adевъpȣ еле papȣ atакȣ ȣнȣ animaлȣ mape, ші maі toate se нȣtpeskȣ de moлȣsкі ші de alte animaле miчі din mape. Че kontpastȣ! Ачеаstъ Балеnъ, animaлȣ d'o mъpime аша de monstpȣosъ, se нȣtpeште нȣmaі de animaле de mъpimea ȣнеі skpȣmбiі; къчі гȣpa sa, atîtȣ de mape este ла înчепȣtȣ, în кîtȣ ȣнȣ omȣ кълapе apȣ пȣtea пpea бine sъ intpe întp'însa; кȣ toate ачеstea, лîнгъ rîtȣ se stpîmtopeazъ аша de mȣлtȣ, în кîtȣ нȣmaі ȣнȣ animaлȣ

авіа de търimea ѕneĭ ѕкоїчї mічї, поаte ѕъ tреакъ пе аколо. Eatъ admіраbіла провеdіnца natѕреі, ка ѕnѕ аnіmалѕ аша de пѕtерnікѕ ѕъ пѕ поаtъ ѕъ пръпъdeaѕкъ лѕmеа întреагъ прin вораčі-tatea sa!

Окії ачеstорѕ аnіmале кѕ капѕлѕ аша de mape, sîntѕ mічї; de ачееа вedepea лорѕ е deбілъ. Окії ѕneĭ Балене de търime de 60—70 пічіоаре, пѕ sîntѕ maĭ mapĭ de kîtѕ окії ѕnѕї боѕ, de ачееа шi вedepea лорѕ е преа debілъ. Asemenea шi odoapea лорѕ; пѕmaĭ de Делфinѕ se npetinde къ аре simцѕлѕ odopeĭ; asemenea ле лipseшte ѕрекіле esteріоаре (concha) каре пѕ лipseѕкѕ ла пічї ѕnѕ алtѕ аnіmалѕ mѕmіферѕ, dap шi simцѕлѕ taktѕлѕї лорѕ е debілѕ. De mѕлtе орї, о колоnie de оаmenї s'аѕ ашеzatѕ пе корпѕлѕ ѕneĭ Балене înotîndѕ пе ѕѕпра-faца търії, лѕîndѕ-о dpentѕ о insѕлъ mікъ, шi кѕ toate mішкъріле лорѕ пе корпѕлѕ сѕѕ, еа n'a simцitѕ nimika шi а ръmasѕ nemішkatъ пînъ кîndѕ аѕ aприnsѕ аколо фокѕ пentpѕ tребѕinцеле лорѕ, atѕnчї monstpѕлѕ a înчепѕtѕ ѕъ simцъ шi se mішче, atѕnчї dap ачешtї оаmenї аѕ възѕtѕ în че позіціѕnе кріtікъ se афлѕ.

De шi капѕлѕ Четацееелорѕ este deosebitѕ de mape, кѕ toate ачеstea пѕ sîntѕ înцеленцї, къчї еї аѕ (ка ѕniї оаmenї) „nimikѕ în капѕ," adікъ аѕ foapte пѕцinї креерї каре sîntѕ înвеліцї în stpat- гроаse de гpesime, de ѕnde провіnе шi materia пѕmitъ sperma-coeli.

(Ва ѕрmа)

Cashelotŭ (Physeter Macrocephalus, (Cactelos).

Іціеnа попѕларъ.

Лекціѕnеа IX. (ѕрmаре)

Despre diferitele înflѕinце каре аѕ înflѕatѕ асѕпра ѕъnътъцеї шi fортъреї каракtерелорѕ партікѕларе але оаmenілорѕ.

Inflѕinца къѕъторієї.

Este о împреціѕраре кѕnоѕкѕtъ de mѕлtѕ de кътре тоцї medічї, къ късъtоріеа аре о inflѕinцъ ѕалѕtаръ асѕпра stърі ї ѕъnътъцеї шi а mорталіtъцеї оаmenілорѕ. Ѕfеландѕ а zisѕ кѕраtѕ: къ търітішѕлѕ este ѕnѕлѕ din mіжлоачеле рекоmandate пentpѕ mакробіотекъ (пр-лѕnцipea віецеї): însъ în timпѕріле noastpe, ачеаstъ опіnіѕnе a fostѕ konfіpmatъ кеаръ прin цifpeле statistiче, каре аѕ шi аръtatѕ, къ ачеаstъ inflѕinцъ ѕалѕtаръ este maĭ mape пentpѕ ѕексѕлѕ fеmееѕкѕ de кîtѕ

pentpȣ seksȣлȣ вѫрбѫteskȣ. Dȣпѫ meziȣлȣ алȣ черчеtѫрiлор statistiче але D–лȣї Odieрȣ, terminȣлȣ віецѣі ла femeea mѫpitatѫ în вîpstѫ de 20 de anї, este 40 de anї, пе кîndȣ pentpȣ o fatѫ de 20 de anї, terminȣлȣ meziȣлȣї алȣ віецеї este nȣmaї de 30 de anї; ва sѫ zікѫ, o femee mѫpitatѫ ла 20 de anї, аре o провабiлitate pentpȣ лȣпцimea віецеї кȣ 10 anї maї mȣлtȣ de кîtȣ o fatѫ рѫmasѫ nemѫpitatѫ пînѫ ла вîpsta de 20 de anї.

Dȣпѫ D. *Kasпарȣ*, аȣ mȣpitȣ de ла вîpsta de 20 пînѫ ла 60 de anї пе anȣ.

De ла 100 de вѫрбацї neînsȣрацї, 25.
De ла 100 de вѫрбацї însȣрацї, 17.
De ла 100 de femeї nemѫpitate, 20. шi
De ла 100 de femeї mѫpitate, 16.

Періколȣлȣ pentpȣ femeї din казза facepeї, este în реалitate mȣлtȣ maї mікȣ de кîtȣ 'шї înкіпȣeskȣ ȣniї. Прогреселе шtiinцеї în apta овsteptpitікѫ (de mamos) аȣ fѫкȣtȣ кѫ шорȣ акȣm mȣлtȣ maї пȣцine femeї dȣпѫ facepe, de кîtȣ maї nainte. În Прȣsia s. e. în anȣлȣ 1828 mȣpea dintpe 107 лѫȣze, ȣna; dapȣ ла anȣлȣ 1850 mȣpea dintpe 131 лѫȣze, ȣna; în Енглitepa aвia dintpe 171 лѫȣze, moape ȣna.

Inflȣінца богѫцієї шi a окȣпацiȣneї віецеї asȣпра mopталitѫцеї.

Sîpmanȣлȣ în ценерaлȣ, аре о віеацѫ maї skȣptѫ de кîtȣ богатȣлȣ. Petȣtindenea s'a арѫtatȣ богоцiea ка ȣnȣ eлementȣ saлȣtapȣ pentpȣ лȣпцimea віецеї; însѫ pezȣлtateлe statistiче аȣ провatȣ aчestea к'о sigȣpanцѫ înкѫ maї mape. Аша s. e. s'a арѫtatȣ кѫ terminȣлȣ meziȣ алȣ віецеї este:

În Англiea, 38 anї.
În Белцiea, 36 anї.
În Франчiа, 35 anї. шi
În Рȣsia, 21 anї nȣmaї.

Dapȣ шi mѫpimea, пȣterea шi greȣtatea корпȣлȣї omeneskȣ este întp'o pелацiȣne foapte intimѫ кȣ mѫpimea terminȣлȣї de miжлокȣ ал віецеї, прin ȣpmare în фаворȣлȣ цѫрiлорȣ богате шi indȣstpiaле. Аша dapȣ mѫpimea de miжлокȣ a ȣnȣї omȣ este:

În Англiа, кîte 5 пічioape шi 9 цолȣрї.
În Белцiea кîte 5 пічоape шi 6 цолȣрї. dap
În Франчiа кîte 5 пічоape шi 4 цолȣрї.

Ла Франчiа е рарȣ a гѫsi акȣmȣ рекрȣцїї maї mapї de кîte 5 пічioape шi 4 цолȣрї, dapȣ гȣapdia енглеазѫ este компȣsѫ de oamenї пȣ maї miчї de кîte 5 пічioape шi 6 цолȣрї.

Грѫȣtatea de miжлокȣ a ȣnȣї omȣ de ла 18 пînѫ ла 25 anї este:

În Англiа, кîte 151 fȣnzї.
În Белцiea, кîte 140 „ шi
În Франчiа, кîte 137 »

D. Benoit de Chanteauneuf a пȣблікatȣ ла Парis (în Annales d'Hygiéne publique) niшte pezȣлtate statistiче каре se рапортȣ ла dife-pite apondisimente але aчestеї mapї кѫпiтале, dintpe каре ȣнеле sîntȣ локȣite de oamenї богацї шi алтеле sîntȣ pezidенца sѫрѫчiеї, aчeste цifpe apatѫ dintp'ȣnȣ modȣ foapte pемаркабiлȣ, mѫsȣpa inflȣinцеї богѫцiеї asȣпра mopталitѫцеї; аdекѫ pentpȣ 4 mopцї în apondisementeлe богате, se aflѫ 5 mopцї în челе sѫраче.

Провербȣлȣ ziче, кѫ moaptea пȣ faче deosiвipe întpe sѫракȣ шi богатȣ. Ачestȣ провербȣ пȣ este dpептȣ, кѫчї listeлe de mopцї în difepite цѫрї, аȣ провatȣ кѫ moaptea віziteазѫ mȣлtȣ maї adese opї каsa sѫракȣлȣї de кîtȣ каsa богатȣлȣї. În Парisȣ s'a doveditȣ кѫ întpe 100 de mopцї богацї, 32 sîntȣ копiї, dapȣ întpe 100 mopцї sѫрачї, se aflѫ 52 копiї! Апоï кîndȣ sѫракȣлȣ a skѫпatȣ кеарȣ de періколеле tinepeцеї, totȣ o saвia mopцїї maї апроапе de dînsȣлȣ de кîtȣ de богатȣ. Шifoniepȣлȣ ла Парisȣ tрѫеште кȣ zече anї maї пȣцinȣ, de кîtȣ банкiepȣ d'аколо. Аша dapȣ, sѫрѫчiea пȣ пȣmaї кѫ despȣe пе omȣ de плѫчepiле віецеї, dapȣ i шi skȣpteazѫ aчeastѫ віацѫ; вomȣ vedea maї ла вале кѫ пȣ пȣmaї sѫрѫчiea, чї шi о віеацѫ окȣпatѫ кȣ лȣкрȣрї ostenitoape, пȣ поate sѫ fie лȣпгѫ.

Despre inflȣінца окȣпацiȣneї шi a позiцiȣneї soчiaле asȣпра mopталitѫцеї.

Прекȣmȣ sѫрѫчiea, аша шi mȣпка ostenitoape skȣpteazѫ віаца omȣлȣї; în прiвinца aчesta, ziче ȣn statistікȣ, пȣtemȣ ziче, кѫ natȣpa a fostȣ nedpeaptѫ, кѫчї лепешȣлȣї a datȣ o maї mape перспектiвѫ pentpȣ віацѫ, de кîtȣ omȣлȣї че 'шї petpeче віаца în mȣпкѫ шi лȣкраре. Însѫ omȣлȣ înцелептȣ пȣ mѫsȣрѫ віаца dȣпе лȣпцimea еї, ка ȣnȣ kotȣ de пînzѫ, чї о mѫsoapѫ dȣпѫ aktiвitatea шi валоарea еї, шi пегрешitȣ în прi-

вінца ачеаsta, omȣлȣ aktivȣ a tpъitȣ mȣлtȣ пе kîndȣ лепешȣлȣ n'a tpъitȣ nічі de кȣmȣ чі a веџetatȣ nȣmai.

Черчетъріле statistiче ȣpmate кȣ o mape въгape de seamъ, în difepite џері, аȣ аpъtatȣ aічі nіште pezȣлtate foapte intepesente, пе каpe ле вомȣ нȣmi aічі ȣna дȣпъ алta.

În *Пpȣsia*, întpe 3795 de oamenі de difepite окȣпаціȣнi віtaле, mopџі ла o віpstъ maі mape de кîtȣ 25 de anі, аȣ ажȣнsȣ:

Попії (протестанці) ла o віpstъ de 65 anі
Попії католічі (папістaші) — — 66 —
Negȣцъtopii аȣ ажȣнsȣ ла o віpstъ de 62 —
Aмплоіаціі Statȣлȣi ла o віpstъ de 61 $^7/_{10}$ —
Економії topestiepi ла o віpstъ de 61 $^5/_{10}$ —
Міліtapii (чінȣpiле de жos) — — 59 —
Adвокаціі — — — 58 —
Aptistii (піktopi), mȣzikanці — — 57 —
Пpofesopii ші institȣtopi — — 56 $^9/_{10}$ —
Medічii (Doktopi) — — — 56 $^5/_{10}$ —

În Елвеціea s'a fъкȣtȣ înainte кȣ 25 de anі nіште черчетъpі statistiче, каpe аȣ аpъtatȣ ка tepminȣ mezіȣ ал віеџеі, пентpȣ difepiteле класе але soчіetъцеі, în modȣлȣ ȣpmъtopȣ, adeкъ: tepminȣлȣ medіȣ ал віеџеі epa:

Пентpȣ aмплоіаціі Statȣлȣi ȣȣпеpіоpі 69 de anі.
» pentiepi (капіталіsti mapi) 66 —
» попі пpotestanці . . . 64 —
» negȣцъtopi mapі ші aмплоіаці infepiopі 6? —
» гpъdinapi ші цесъtopi de nînzъ 60 —
» negȣцъtopi opdinapі . . . 59 —
» віptaші . . . . . 56 —
» zidapi, лemnapi ші чеasopnікapi 55 —
» цъpanі, potкоsapi, чізmapі, кpoitopi, imпpimatopi ші doktopi 54 —
» тъчелapi . . . . 53 —
» лȣкpъtopi кȣ zioa . . . 52 —
» bizitii ші skpiitopi . . . 51 —
» вpȣtapi, віsлаші (mapinepi) 49 —
» fepapi (лъкаtȣші) . . . 47 —
» въпsitopi . . . . 44 —

Дȣпе *Quetelet*, moptaлitatea oamenілоpȣ în Олanda este, întpe цъpanі: ȣnȣ moptȣ пентpȣ 52 локȣitopi, пе кîndȣ în opaше, întpe лȣкpъtopii fabpічелоpȣ каpe аȣ o віеаџъ foapte вътъmъtoape плінъ de mizepii, moape ȣnȣ întpȣ 35.

Statistікȣлȣ *Clay* în Aнглiea a гъsitȣ къ în opaшȣлȣ Пpestan tpъeskȣ dintpe 100 de oamenі ші de копіі. de

		(Nobili).	Negȣцъtopi.	Лȣкpъtopi.
Дȣпъ	1 anȣ,	90	79	68.
»	2 anі,	87	78	57.
»	5 —	82	61	44.
»	10 —	81	26	38,
»	20 —	76	51	31.
»	40 —	63	37	20.
»	60 —	45	20	11.
»	70 —	25	13	6.
»	80 —	8	9	2.
»	90 —	3	0	0.
»	100 —	1	0	0.

Дapȣ nȣ nȣmaі asȣпpa moptaлitъцеі, чі ші asȣпpa desволтъpeі difepiteлоpȣ natime, difepiteле окȣпаціȣнi віtaле аȣ o influinцъ foapte însemnatъ; iatъ ачеea че штiinцa a aflatȣ în пpivinцa ачеasta.

Кpoitopii sȣfepъ de pie; nînzapii de tpînші; чізmapii sîntȣ іпохондpічі ші sȣfepъ de окіі!

Въпsitopii, гpъdinapii ші вepapii, sȣfepe de pesmatismȣ ші de aptpite.

Піktopii ші tinoгpafii аȣ колікъ; чеasopnікapii sȣfepъ de emopoide ші de воале de окіі.

Кошapii аȣ kapkinomȣ (skipȣ) пе пеле.

Ла zidapii, дȣлгepii ші тъчелapii se întîmплъ de mȣлte opi pъnі ші kadepi.

Мъчелapii, tabaчii, bizitii, чiobanii ші toцi ачеі каpe ȣmблъ кȣ animaлеле domestiче, se întîmплъ de mȣлte opi къ ле ese daлакȣ (кapбȣнкȣлȣ) каpe іі omoapъ кȣpîndȣ.

Бълнapi sîntȣ ȣпȣші ла oftікъ.

Копіі каpe лȣкpeazъ în fabpічі, sîntȣ slaвi, n'аȣ sînџe în faцa лоpȣ, sîntȣ skpofȣлоші ші nȣ tpъeskȣ mȣлtȣ.

Ачеі каpe pidікȣ лȣкpȣpі гpeле saȣ каpe ȣmблъ mȣлtȣ кълape, пътimeskȣ de stpікъчiȣне.

Oamenii каpe шъдȣ mȣлtȣ пе skaȣnȣ, fakȣ пȣціne miшкъpі ші лȣкpezȣ mȣлtȣ кȣ капȣ, sîntȣ sȣпȣші ла felȣpimі de îndiџestiȣnі, ла tpînжі ші în ȣpmъ ші ла іпохондpie.

Дapȣ ші asȣпpa kapakтepȣлȣi mopaлȣ, окȣпаціȣнea fisікъ a ȣnȣі omȣ, ape o influinцъ deчisive; iatъ кîte-ва esemпле:

Întpe soлdaцii infantepisti devine o maшinъ, aptiлepistȣлȣ se faче ȣnȣ omȣ de каlкȣлъ, aпоі кавалеpistȣлȣ devine ȣnȣ omȣ îndpesneцȣ ші кȣpaџiosȣ.

Oamenіĭ кȣ ȣn spiptŭ adînкŭ, aptistiĭ џeniaлĭ. sȣfepe adese-opĭ de distpaкџiȣne шi nȣ sînt oamenĭ пpaкtiчĭ, afapъ de mediчĭ шi de adвокaџĭ de шi sîntŭ шi eĭ saвanџĭ, dapŭ aŭ ȣnŭ spipitŭ пpaкtiкŭ

Кpoitopȣлŭ este mȣлtŭ maĭ deлiкatŭ de кîtŭ aлџĭ mesepiaшĭ (s. e. de кîtŭ tîmплapŭ) dapŭ e sлaвŭ, fpiкosŭ шi плinŭ de вanitate. Ȣnŭ oвsepвatopŭ вȣnŭ вa кȣnoaшte ȣnŭ кpoitopŭ de лa o dепъp-tape de doъ sȣte de пaшĭ, nȣmaĭ пpin ȣmвлetŭ. Чismapiĭ sîntŭ oamenĭ sepioшĭ, dapŭ inoxondpĭ, кîte odatъ foapte eкsaлtaџĭ. S'aŭ въzȣtŭ поeџĭ пpeкȣmŭ (Hans-Saкs) шi fiлosofĭ mapĭ (Iaкoвŭ Боemŭ) eшindŭ din tȣrma чizmapeлopŭ.

Mȣsiкanџiĭ aŭ кîte odatъ пasiȣnĭ вiĭ, (s. e. жoкȣлŭ къpџiлopŭ etc) aпoĭ aчeea кape кîntъ кȣ instpȣmente de вîntŭ (s. e. клaпapete шi fлaȣte) sîntŭ de mȣлte opĭ sȣпȣшĭ лa пatima вeџieĭ.

Aчeĭ кape лȣкpeazъ кȣ metaлe, sîntŭ кa шi metaлeлe лopŭ, adeкъ: aчeĭ кape se oкȣпъ кȣ metaлe noвiлe (џiȣвepџiĭ, чeasopniкapĭ) sîntŭ oa-menĭ deлiкaџĭ шi noвiлĭ; пe кîndŭ aчeĭ кape лȣ-кpezŭ лa metaлe opdinepe sîntŭ гpoшĭ шi opdi-napĭ, кa шi metaлȣлŭ лopŭ (s. e. fepapiĭ).

Oamenіĭ кape ȣmвлъ mȣлtŭ кȣ animaлe, de-вinŭ în ȣpmъ stȣnizĭ кa шi animaлeлe, maĭ кȣ seamъ este aчeasta лa чioвanĭ (пastopĭ de oĭ) шi вaкapĭ (пъstopĭ de вaчĭ).

Ȣnŭ кomediantŭ кîndŭ a îmвъtpînitŭ, faчe пe кomediantȣ пpetȣtindenea, aпoĭ лa opĭ-чe кon-вepsaџiȣne simплъ, вopвeшte кa пe sчeпъ.

Комȣnікаџiȣnĭ шtiinџifiчe miчĭ.

O înвenџiȣne nȣoъ.

În înкisoape a Statȣлȣĭ de лa Spandau a fъ-кȣtŭ aкȣmŭ чepкъpĭ d'a sпълa pȣfe кȣnŭ feлŭ de stiклъ fлȣidъ în лoкŭ de sъпȣnŭ. Aчeste чepкъpĭ aŭ peȣшitŭ, pȣfeлe deвinŭ foapte aлвe, nȣ se stpiкŭ шi sпълъtȣpa sъ faчe кȣ foapte пȣџinъ чeлtȣiaлъ.

Înџeлeпчiȣnea animaлeлopŭ.

Чeлeвpȣлŭ Arago пoвesteшte чeлe ȣpmъtoape: fiziкȣлŭ Ampère n'a вpȣtŭ sъ кpeazъ къ animaлeлe aŭ înџeлeпчiȣne, însъ dȣпъ чe a aȣzitŭ de fanta ȣpmъtoape, a sкimвatŭ oпiniȣnea лȣĭ; adeкъ D Li-ancour aвea doĭ кîĭnĭ din кape fieшĭ-кape tpeвȣia sъ faкъ o zi o sлȣжвъ în кasъ. Întp'o zi a вenitŭ pîn-dȣлŭ ȣnȣĭ dintpe înшiĭ, însъ eлŭ s'a asкȣnsŭ. Stъпînȣл въzîndŭ къ чeлŭ din pîndȣ d'astъzĭ лipseшte, a пo-pȣnчitŭ чeлȣĭ-лaлtŭ (aл къpȣia pîndŭ epa mîĭne) s'o faкъ astъzĭ. Dap кîĭneлe s'a oпȣsŭ лatpîndŭ шi tȣpnîndŭ кȣ кoadъ, шi a fъкȣtŭ semne stъпînȣлȣĭ, кa sъ ȣmвлe кȣ dînsȣ; л'a adȣsŭ лa ȣna din кame-piлe depъptate aлe кaseĭ шi aкoлo i-a apъtatŭ пe кîĭne din pîndȣлŭ de astъzĭ asкȣnsŭ, i-a ajȣtatŭ кa sъ'л гoneasкъ din кȣлкȣшȣлŭ sъŭ кa sъ faкъ sлȣжвa sa d'astъzĭ. Чine пoate sъ tъгъdȣiasкъ, ziчe Ampère къ aчestŭ кîĭne n'a aвȣtŭ ȣnŭ simџŭ de datopie шi de dpeptate adeкъ къ epa datopie кamepadȣлȣĭ sъŭ кa sъ faкъ astъzĭ sлȣжвa шi къ ap fi o nedpeptate кa sъ'л sineasкъ чine-вa пe dînsȣлŭ кa sъ faкъ astъzĭ o sлȣжвъ estpaopdinape în лoкȣлŭ лeneшȣлȣĭ, кȣлкatŭ sȣsŭ în кamepe asкȣnsъ?—

Ȣnŭ omŭ mape.

În Nopdȣ Amepiчi a mȣpitŭ omȣлŭ чeлŭ maĭ mape din лȣme anȣme: Milles Dapdin. Eлŭ aвea o mъpime de шapte piчoape шase zoлȣpĭ, кîntъpea maĭ mȣлtŭ d'o mie fȣnџĭ, aвea tpeвȣinџъ de 17 oamenĭ, кa sъ dȣкъ кopпȣ sъŭ лa mopmîntape, dapŭ пentpȣ кoшчiȣгȣлŭ sъŭ a aвȣtŭ tpeвȣinџъ de o sȣtъ шeaĭ-zeчĭ sкîndȣpĭ

Ȣnŭ stȣdentŭ въtpînŭ.

Лa ȣniвepsitatea (aкademie) de Helsingforu a mȣpitŭ de ȣna zi ȣnŭ stȣdentŭ d'o вipstъ de 71 de anĭ. Asemenea stȣdenџĭ sîntŭ papĭ în Eȣpoпa dapŭ în Kina nȣ e aшa. Kinezĭĭ aŭ o лîmвъ кomпȣsъ, пpeкȣmŭ se ziчe, de шapte-zeчĭ miĭ de siлaвe; stȣ-diȣлŭ лopŭ чepe o вieaџъ întpeaгъ a ȣnȣĭ omŭ, шi nȣ e papŭ aкoлo d'a вedea ȣnŭ omŭ въtpînŭ de 70 de anĭ кape aвia a ajȣnsŭ sъ пoatъ sъ чiteasкъ întp'o кapte кineazъ.

Întpe sȣme de sȣfepinџe кape Eȣpoпeniĭ лe aŭ adȣsŭ пoпȣлiлopŭ ȣnopa пoпȣлaџiȣnĭ din Oчeania fi-гȣpeazъ шi ȣnŭ feлŭ de џinџapĭ кape лe adȣsŭ aкoлo ȣnŭ кapitanŭ d'ȣnŭ кapaкtepŭ d'ȣnŭ sȣfлetŭ pъŭ. De atȣnчĭ aчeste inseкte (neкȣnosкȣte aкoлo пînъ atȣnчĭ) s'aŭ îmȣлџitŭ întpe atîta în кîtŭ aŭ deвenitŭ вiчiȣлŭ чeлŭ maĭ tepiвiлŭ aлŭ лoкȣitopiлopŭ d'aкoлo, în кîtŭ oamenіĭ s'aŭ ȣneлe insȣлe din кaȣza лopŭ.

Tiпъpitŭ în Tiпorpafiea Кoлeџiȣлȣĭ Sf. Saвa.